

TENDINȚE NEOEXPRESIONISTE ÎN POEZIA ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ (Ileana Mălăncioiu și Mariana Marin)

Victoria SOTNIC, Facultatea de Litere

This article is an investigation of the contemporary Romanian poetry from the perspective of continuity of literary movements and aims to define the characteristics of neo-expressionism in Romanian literature as a new version of modernist expressionism based on Ileana Mălăncioiu and Mariana Marin's poetry. Extremely variable, post-war expressionism went beyond its historical limits of affirmation, taking another understanding. That's why a phenomenological analysis of neo-expressionism is a valuable approach in the reading and interpretation of contemporary Romanian poets.

Curentele literare sunt atitudini și modalități de percepere a realității mai mult decât coduri estetice și ideologice, strict legate de un context istoric. Aceasta determină și explică fenomenul proliferării, al reactualizării lor permanente la anumite distanțe temporale.

Din perspectivă extensivă, expresionismul ni se dezvăluie nu atât ca un curent artistic sau un stil valorificat până la epuizare în perioada interbelică, ci ca o formă de experiență sau stare de spirit atemporală, care, reactualizată, s-a constituit în perioada postbelică într-o linie de forță a poeziei românești.

Revirimentul expresionismului postbelic, puternic ancorat în expresionismul interbelic, are loc în anii '60-'70, noua direcție afirmându-se plener în anii '80 ca linie divergentă față de optzecismul postmodern. Principala mutație care a dus la reconfigurarea expresionismului original ține de „pierderea absolutului, a transcendenței”, ceea ce a generat „o anxietate de tip bacovian în fața ilimitatului” [2, p.44]. Astfel, din cele trei ipostaze ale expresionismului interbelic: bacoviană, blagiană și cotrușciană, neoexpresionismul actualizează și acutizează expresionismul maladiv de tip bacovian, definit de criză, spaimă, angoasă, alienare, presimțirea morții, sentimentul prăbușirii, experiențe traumatice, senzație de crepuscul, atmosferă de coșmar și iminența Apocalipsei.

Fenomen artistic recidivant, prelungind constante ale expresionismului modernist, ilustrate poetic în spațiul literar românesc de mode-

lele menționate, neoexpresionismul dezvoltă și impune note particulare, care constau într-un realism ostentativ, într-un acut sentiment al crizei, exprimată prin violența extremă a limbajului și a imaginilor.

Pe fundalul dominant al postmodernismului, neoexpresionismul se va lăsa pe alocuri contaminat de ideologia artistică și procedeele lirice ale acestuia, însă chiar dacă specificul său poate fi definit în termenii abjecției, suferinței, maleficului și a morții, sensul său ultim este unul transcendent, specific expresionismului modernist.

Prin urmare, neoexpresionismul, ca fenomen recurent în artă, de o consistență valorică deosebită, cu rădăcini în expresionismul modernist interbelic, se manifestă în prelungirile sale postbelice ca un recul estetic și ontologic, marcând întoarcerea la o artă întemeiată metafizic și relansând o problematică etică.

Poezia Ilenei Mălăncioiu și cea a Marianeii Marin se încadrează în orientarea neoexpresionistă prin aderența la o po(i)etică a spaimei și a traumei, prin recursul la vizionarism și la tensiunea limitelor, dar și printr-o pendulare între gestică banalului cotidian și tentația elevației metafizice. Creația ambelor autoare actualizează tema expresionistă bacoviană a lumii bolnave și sentimentul de angoasă provocat de conștientizarea precarității existențiale.

Exersând intensitatea stărilor extreme, Ileana Mălăncioiu transcrie experiențe infernale în linii exagerate, apropiate de plastica expresionistă. Neoexpresionismul acesteia este particular și poate fi discutat atât în funcție de modelul blagian, prin toposul rural demonizat, dar și în raport cu cel bacovian, dominat de un imaginar al morții. În manieră neoexpresionistă se configurează în creația autoarei o poetică a suferinței ca expresie a crizei existențiale. Imaginarul strident și realismul crud al observației sunt expresii ale unei percepții acute a suferinței, a supliciilor istoriei și a anihilării ființei sub presiunea ideologiei totalitare. Poeta conturează expresionist tablouri apocaliptice, care trezesc sentimentul de prăbușire a lumii (*Începutul sfârșitului; Arca lui Noe; Coșmar*).

Autoarea creează pe criteriul coșmarului și al obsesionalității, oscilând de la stadiul inocent al notației la stadiul spasmatic. Violența imaginativă și de limbaj are funcție terapeutică. Poemul, deși demonic și depresiv, e salvator, e unica șansă de mântuire într-o realitate cuprinsă de spaimă și disperare. Prin urmare, măcelul imaginativ și verbal e în poezia Ilenei Mălăncioiu unul purificator.

În manieră neoexpresionistă este actualizat în creația autoarei și fondul liric arhetipal, care, marcat de un dramatism auster, transpune vechile eresuri și credințe în haina tenebrosului și a macabruului. Mitologiile poetei sunt alcătuite din fantasmе tulburătoare, reprezentate într-un desen tragic, de maximă pregnanță, evocând experiențe umane inițiatice și de cele mai multe ori traumatice (*Pasărea tăiată; La moară; Gheorghe cu roata*).

Universul liric al Marianei Marin este, de asemenea, edificat pe temelia unei sensibilități expresioniste. Elementele care configurează specificul neoexpresionist al liricii autoarei sunt stările convulsive, refuzul identificării cu sine în peisajul epocii, teatralitatea, delirul fantezist, tonul patetic, secvențele violente, criza interiorității și patosul sarcastic, iar teme ca singurătatea, moartea, criza eului sunt împletite cu tehnici scripturale de actualitate – directețe, oralitate, biografism, confesivitate, intertextualitate, autoreferențialitate.

Două sunt aspectele esențiale care prefigurează neoexpresionismul Marianei Marin: negarea unei realități demonice, produsă de politica regimului totalitar (*Trăiesc; Contractul social e bun de la natură?, Ieșirea din criză*) și accentul pe corporalitate. În lirica acesteia, chiar și corpul s-a contaminat de răul istoric și a devenit un sediu al efemerului, al destrămării și al morții. Astfel, notațiile poetei cu privire la corporal vor fi crude, iar imaginile se vor configura în detalii aspre conform esteticii urâtului (*Un măr dulce, dulce; Orbirea; Hohotul manechinelor*). În poezia Marianei Marin apar foarte des imagini ale sinelui mutilat, ale corpului în descompunere, cuprins de tulburările somatice ca rezultat al presiunii regimului comunist asupra ființei și al unei realități care-i suprimă libertatea și creează o senzație carcerală, de sufocare existențială.

Expresionismul Marianei Marin e alimentat de un imaginar carnal ce ilustrează drama umanității intrată în agonie. Autoarea goleşte de grație poezia, impunând repulsivitatea atât în registrul imaginărilor, cât și al regimului dicțiunii reprezentat de un limbaj convulsiv și o sintaxă panicată. Estetica hidosului reflectă în creația acesteia mortificarea spiritului într-un mediu ostil, iar automutilarea funcționează ca o etică pedepsitoare, de corecție a sinelui, dar și un act de răzbunare și autoflagelare în speranța resacralizării lumii.

Prin urmare, reperele neoexpresioniste în creația celor două autoare sunt evidente și se impun prin temperament impetuos, exprimat într-o

scriitură convulsivă și dramatică, dominată de anxietăți, drame, obsesii. Un sentiment crepuscular alimentează creația ambelor autoare, constituind dovada unei vocații expresioniste native. În virtutea acestei tensiuni lăuntrice care le-a caracterizat și personalitatea artistică și pe cea umană, Mariana Marin și Ileana Mălăncioiu pot fi numite poete *condamnate la expresionism* [2, p.32], pentru care neoexpresionismul este soartă asumată existențial și nu manieră artistică.

Poezia neoexpresionistă, fiind o poezie de viziune, profund ancorată existențial, va continua să fie mereu practică de poeții inspirați, profetici,amnați, stăpâniți de convulsii, în pofida hegemoniei altor curente. În acest sens, afirmația lui Mircea Cărtărescu precum că neoexpresionismul este singura zonă poetică în care mai persistă, manifeste și afirmate, „marile teme” ale modernității, discreditate în întreaga poezie a lumii, este o dovadă că lirica românească contemporană datorează anume neoexpresionismului întoarcerea la o artă întemeiată metafizic și că această linie are suficientă vigoare și substanță încât să contribuie la depășirea crizei poeziei actuale.

Referințe:

1. CĂRTĂRESCU, M. *Postmodernismul românesc*. București: Humanitas, 1999.
2. MOARCĂS, G. *Disonanțe. Studii asupra expresionismului în poezia română contemporană*. Brașov: Editura Universității „Transilvania”, 2011.

Recomandat

Marcela ADAM, lector superior